

Asia: VN/22704/2021

Lausuntopyyntö työryhmän luonnoksesta kansalliseksi ilmastonmuutokseen sopeutumissuunnitelmaksi 2030 (KISS2030)

Lausunnonantajan lausunto

1. Onko ehdotettu kansallinen ilmastonmuutokseen sopeutumissuunnitelma 2030 tasapainoinen, eli onko kaikki tarvittavat näkökohdat huomioitu?

Keski-Pohjanmaan liitto kiittää mahdollisuudesta lausua Kansallisesta ilmastonmuutokseen sopeutumisen suunnitelmasta. Keski-Pohjanmaan liitto katsoo, että esitetty sopeutumissuunnitelma on kattava ja mahdollistaa suomalaisen yhteiskunnan kokonaisvaltaisen sopeutumisen ilmastonmuutoksen riskeihin, mikäli kaikki toimenpiteet saadaan toteutettua. Keski-Pohjanmaan liitto pitää erityisen hyvänä, että alue- ja kuntataso on ensi kertaa mukana kansallisessa sopeutumissuunnitelmassa tarkemmassa tarkastelussa.

Myös suunnitelman tueksi tehty Ilmastonmuutokseen liittyvät riskit ja haavoittuvuudet Suomessa-tarkastelu on kattava ja tukee hyvin kansallista sopeutumissuunnitelmaa. Alueellinen tieto on kuitenkin puutteellista.

Keski-Pohjanmaan liitto pitää tärkeänä, että ilmastonmuutokseen sopeutuminen on suunnitelmallista ja mahdollista toteuttaa. Keski-Pohjanmaan liitto haluaakin kiinnittää huomiota sopeutumissuunnitelman toimenpiteiden rahoitukseen ja resursointiin. Sopeutumissuunnitelmassa ei ole esitetty toimenpiteistä syntyviä kustannuksia (tai vaihtoehtoisesti niistä syntyvää taloudellista hyötyä) ja toimenpiteiden resursointi kuitataan yleisimmin virkatyönä tai budjettirahoituksella. Riskinä on, että toimenpiteet jäävät joko toteuttamatta tai niiden kustannusvaikutukset kasvavat liian suuriksi. Suunnitelmassa ei ole myöskään esitetty arviota ilmastonmuutokseen sopeutumisen vaikutuksista kansantalouteen. Keski-Pohjanmaan liitto pitää tärkeänä, että sopeutumista tarkasteltaisiin kansantalouden näkökulmasta kattavammin. Lisäksi Keski-Pohjanmaan liitto haluaa muistuttaa, että aluekehitysrahat (EU:n koheesiorahoitus) on kohdennettu alueiden käyttöön alueiden välisten kehityserojen tasaamiseksi Euroopan Unionin toiminnasta tehdyn artiklan 174

mukaisesti. Täten suunnitelman toimeenpanon rahoituksen yhteydessä aluekehitysrahaa (mm. EAKR) voidaan käyttää nimenomaan alueilla, ei kansallisiin sopeutumisen toimenpiteisiin.

2. Tarkemmat huomiot luvusta 'Havaitut muutokset, vaikutuskenaariot ja riskit' (Luku 2.2)

Luvussa 2.2 on esitetty kattavasti, joskin osittain varsin yleisellä tasolla, ilmastonmuutoksen aiheuttamia vaikutuksia ja riskejä Suomelle. KISS2030 suunnitelmaa täydentävä alueellinen haavoittuvuustarkastelu täydentäisi osaltaan tätä yleismaailmallisuutta, mutta alueellinen tarkastelu on sekin hyvin ympäripyöreä. Alueellisen sopeutumistyön edistämisen kannalta olisi tärkeää, että alueiden käytössä olisi ajantasaista ja tutkittua tietoa eri alueiden kohtaamista ilmatoriskeistä eri lämpenemisskenaarioiden mukaisesti. Tarvetta kuntatasoiselle tiedolle ei välttämättä ole ja sellaisen tuottaminenkin voi olla haasteellista, mutta vähintään maakuntatasoiselle riskianalyysille olisi suuri tarve.

Luvussa on myös selvitetty lyhyesti ilmastonmuutoksen mahdollisia hyötyjä Suomelle. Keski-Pohjanmaan liitto katsoo, että ilmastonmuutoksen mahdollisia hyötyjä (mm. termisen kasvukauden pidentyminen, puunkasvun nopeutuminen) tulisi tarkastella kattavammin ja huomioida myös ne aluetaloudelliset vaikutukset, joita erityisesti luonnonvara-aloille ilmastonmuutoksesta syntyy.

3. Tarkemmat huomionne suunnitelman visiosta ja päämääristä (Luvut 2.3 ja 2.4)

Suunnitelmassa esitetty visio ja päämäärät ovat kannatettavia ja sopivat hyvin tähän aikaan, jossa hyvinvoinnin ja turvallisuuden varmistaminen ovat entistä tärkeämpiä.

4. Näkemyksenne teemasta 'Kansallisen tason strateginen suunnittelu ja ennakointi' ja siihen sisältyvistä tavoitteista ja toimenpiteistä oman toimialanne tai toimintanne näkökulmasta?

Kansallisen tason strateginen suunnittelu ja ennakointi teema sisältää oleelliset tavoitteet ja toimenpiteet valtionhallinnon sopeutumistyön vahvistamiseksi. Kuitenkin, ilmastonmuutoksen hillinnän ja sopeutumisen eriyttäminen omiksi teemoikseen omine ohjelmineen ei välttämättä ole tarkoituksenmukaista vaan ilmastonmuutoksen hillintää ja siihen sopeutumista tulisi tarkastella kokonaisvaltaisesti ja yhteensovittaen. Jotkin hillinnän keinot voivat nimittäin heikentää ilmastonmuutokseen sopeutumista, kun taas toiset sopeutumisen keinot lisäävät kasvihuonekaasupäästöjä. Olisikin tärkeää, että hillintä- ja sopeutumistoimet sovitetaan tavalla, jolla ne tukevat toisiaan. Esimerkiksi käyvät vaikkapa turvepellot, joiden kasvihuonekaasupäästöt muodostavat merkittävän osuuden maatalouden kokonaispäästöistä, mutta jotka ovat kuitenkin ruokaturvan ja huoltovarmuuden kannalta ensiarvoisen tärkeitä ja ilmastonmuutoksen edetessä niiden merkitys kasvaa entisestään.

5. Näkemyksenne teemasta 'Kokonaisturvallisuus ja yleinen huoltovarmuustyö' ja siihen sisältyvistä tavoitteista ja toimenpiteistä oman toimialanne tai toimintanne näkökulmasta?

Esitetty tavoite ja toimenpiteet ovat kannatettavia.

6. Näkemyksenne teemasta 'Ruoka- ja ravitsemusturva' ja siihen sisältyvistä tavoitteista ja toimenpiteistä oman toimialanne tai toimintanne näkökulmasta?

Teemassa esitetyt tavoitteet ja toimenpiteet ovat kannatettavia. Ruoka- ja ravitsemusturvan kuitenkin tuottavat alkutuottajat, jotka ovat jo usean vuoden ajan kärsineet kohonneista kustannuksista, heikentyneestä kannattavuudesta sekä epävarmasta sääntely-ympäristöstä. Ilmastonmuutokseen sopeutuminen on edellytys ruoantuotannon säilymiselle Suomessa, mutta on myös tunnistettava se haaste, joka liittyy alkutuottajien osaamiseen ja mahdollisuuksiin toteuttaa sopeutumistoimia omassa tuotannossaan. Kuten jo edellä todettiin, Keski-Pohjanmaan liitto pitää tärkeänä, että ilmastonmuutoksen hillinnän ja siihen sopeutumisen toimia yhteensovitetaan erityisesti alkutuotannon osalta. Priorisointi huoltovarmuuden, ruokaturvan ja päästöjen vähentämisen kesken olisikin paikallaan. Suunnitelma ei mainitse globaaleja heijastevaikutuksia ruokaturvaan esimerkiksi sen osalta, että jos sadot laajoilla alueilla Euroopassa epäonnistuvat pitkittyneen kuivuuden seurauksena, kuinka se vaikuttaa suomalaisten ruokaturvaan, kun eurooppalainen tuontiruoka muodostaa merkittävän osan suomalaisten ravitsemuksesta.

7. Näkemyksenne teemasta 'Infrastrukturi ja rakennettu ympäristö' ja siihen sisältyvistä tavoitteista ja toimenpiteistä oman toimialanne tai toimintanne näkökulmasta?

Keski-Pohjanmaan liitto pitää tärkeänä, että suunnitelmassa on tunnistettu yksityisteiden merkitys huoltovarmuuden ja ilmastonmuutokseen sopeutumisen kannalta. Pelkästään yksityistiet eivät kuitenkaan ole ongelma, vaan jo nykyisellään erityisesti maaseutualueilla julkinen tieverkko on rapautunut ja alueilla on merkittävää korjausvelkaa, joka vain kasvaa tienhoidon rahojen vähentyessä ja kustannusten noustessa. Esimerkiksi Etelä-Pohjanmaan ELY-keskuksen alueella vuonna 2022 on rahoitusta korjata perusväyliä vain noin 190 km matkalta, kun tarve olisi yli 400 km päällystämiseksi vuosittain, jotta korjausvelka ei kasvaisi. Jos ja kun ilmastonmuutos rapauttaa tieverkkoa entistä nopeammin, korjausvelka uhkaa paisua liian suureksi. Teiden kunnossapidon rahoitusta olisikin tarkasteltava ja lisättävä oleellisesti.

Infrastrukturi ja rakennettu ympäristö teemassa jätetään myös vähälle huomiolle kaupunkiympäristöt ja niihin kohdistuvat ilmatoriskit. Suunnitelman riskianalyyssissa lämpösaarekeilmiö ja hulevesitulvat on kyllä mainittu erityisesti kaupunkiympäristöihin kohdistuvina ilmatoriskeinä, mutta esimerkiksi suunnitteluohjeiden päivittäminen ja kuntien kaavoituksen tukeminen vastaamaan muuttuvia olosuhteita voisi olla yhtenä toimenpiteenä tässä teemassa. Kansalliset ohjeistukset auttaisivat kuntia ja kaupunkeja kaavoittamaan ja suunnittelemaan myös kaupunkiympäristöjä ilmastokestävämmiksi ja ne loisivat standardeja alalle.

Energiainfrastruktuurin osalta Keski-Pohjanmaan liitto pyytää kiinnittämään huomiota myös kasvihuonekaasupäästöjen vähentämisen seurauksena tapahtuvaan energiamurrokseen ja sen aiheuttamiin muutoksiin suomalaisessa energiantuotannossa. Uusiutuvan energian lisääminen on ensiarvoisen tärkeää, mutta sääriippuvaisen tuuli- ja aurinkoenergian määrän kasvu johtaa väistämättä tilanteeseen, jossa todellinen energiantuotanto voi vaihdella päivästä riippuen merkittävästi. Tarvittavan säätövoiman lisääminen ja kehittäminen mahdollistaa toimintavarman sähköverkon, joka on perusedellytys teolliselle toiminnalle Suomessa. Sopeutumisen osalta olisikin jälleen tärkeä huomioida, kuinka hillintätoimet lisäävät joillakin toimialoilla sopeutumisen tarvetta erityisesti.

8. Näkemyksenne teemasta 'Kuivuusriskien hallinta, luonnonvarojen käyttö ja hoito, luonnon monimuotoisuus ja luontopohjaiset ratkaisut' ja siihen sisältyvistä tavoitteista ja toimenpiteistä oman toimialanne tai toimintanne näkökulmasta?

Metsät ovat erittäin riskialttiita ilmastonmuutoksen riskeille, mikä on tunnistettu suunnitelmassa, sen tavoitteissa ja toimenpiteissä. Suomessa on yli 600 000 yksityistä metsänomistajaa, joiden keski-ikä on n. 60 vuotta. Metsänomistajien asuinpaikat ja koulutustaustat vaihtelevat runsaasti ja yhdessä nämä tekijät ovat haaste sopeutumistoimien suunnitelmalliselle toteuttamiselle. Jotta ilmastonmuutoksen mukanaan tuomat riskit kuten metsäpalot tai kirjanpainajatuhot saadaan hallintaan, tarvitaan myös metsänomistajien välistä yhteistyötä omistamallaan alueilla. Tilusjärjestelyjä kehittämällä voidaan toisaalta luoda suurempia yhtenäisiä alueita, joilla metsänomistaja voi suunnitella kattavammin toimenpiteitä ilmastonmuutokseen sopeutumiseksi.

Sopeutuminen ja luonnon monimuotoisuuden turvaaminen ovat myös saman kolikon kaksi eri puolta, ja luonnon monimuotoisuuden parantamisen haaste on sama kuin sopeutumisessa metsien osalta. Uusien kannustinjärjestelmien kehittäminen on kannatettava toimenpide ja metsien monikäytön mahdollistamiseksi metsänomistajille olisikin luotava erilaisia ”ekosysteemipalvelumarkkinoita”, jotka tunnistavat metsien moninaisen arvon ja merkityksen esim. hiilen sidonnassa, ruoantuotannossa tai virkistyspalveluina. Toimien tulee perustua kuitenkin metsän- ja maanomistajien vapaaehtoisuuteen, mikä on tärkeä arvo myös Keski-Pohjanmaan liitolle. Esimerkiksi uudet luonnonsuojelualueet tai ennallistamistoimet, siinä määrin kun niitä yksityisille maille suunnitellaan, tulee toteuttaa vain maanomistajan tahdosta, ei pakkokeinoin. Tällä parannetaan myös ilmasto- ja luontotyön legitimitettä maanomistajien keskuudessa.

9. Näkemyksenne teemasta 'Terveyden suojele ja edistäminen' ja siihen sisältyvistä tavoitteista ja toimenpiteistä oman toimialanne tai toimintanne näkökulmasta?

Teemassa ”terveyden suojele ja edistäminen” helteiden vaikutus terveyteen on tunnistettu merkittävimmäksi terveydelliseksi ilmatorisiksi Suomessa. Tavoitteet ja toimenpiteet tältä osin ovat päteviä, mutta tarkastelu terveyteen vaikuttavista ilmatoriskeistä vaikuttaa hyvin yksipuoliselta. Terveyteen mahdollisesti vaikuttavia ilmatoriskejä kuten metsäpaloja, liukkaista kelejä tai äärimmäisten sääilmiöiden aiheuttamia onnettomuuksia tulisi myös tarkastella kattavammin. Pelastuslaitosten rooli ilmastonmuutokseen sopeutumisessa olisi myös hyvä tunnistaa tässä yhteydessä ja toimintaa kehitettävä.

10. Näkemyksenne teemasta 'Kulttuuriperinnön ja –ympäristön suojele' ja siihen sisältyvistä tavoitteista ja toimenpiteistä oman toimialanne tai toimintanne näkökulmasta?

Esitetty tavoite ja toimenpiteet ovat kannatettavia.

11. Näkemyksenne teemasta 'Alue- ja kuntatason ilmatoriskien hallinta' ja siihen sisältyvistä tavoitteista ja toimenpiteistä oman toimialanne tai toimintanne näkökulmasta?

Keski-Pohjanmaan liitto pitää erittäin tärkeänä, että uudessa sopeutumissuunnitelmassa on tunnistettu myös alue- ja kuntatason merkitys ilmastonmuutokseen sopeutumisessa. Alueellinen sopeutumistyö on kuitenkin vasta käynnistymässä ja suurin haaste työn edistämiseksi on ilmastonmuutoksen paikallisten vaikutusten ja riskien tunnistamatta jääminen. KISS2030-

suunnitelman ohessa tehtävän alueellisen haavoittuvuustarkastelun olisi hyvä paikata tätä puutetta, mutta ainakin lausuntokierrokselle annetun suunnitelman ohessa annettu luonnos jäi hyvin ylätasoiseksi eikä se vielä riitä paikkaamaan alueellisen tiedon puutteita. Tarkempaa tietoa siis tarvitaan, minkä vuoksi ohjeistukset ja oppaat alueellisten sopeutumissuunnitelmien laadintaa varten ovat tärkeitä.

Suorien riskien lisäksi alue- ja kuntatasolla tarvittaisiin myös tietoa ilmastonmuutoksen heijastevaikutuksista. Esimerkiksi Ukrainassa käynnissä oleva sota tai aiempi Syyrian sisällissota ovat osoittaneet, että ihmismassat voivat joutua lähtemään liikkeelle hyvinkin nopeasti ja ennalta-arvaamattomasti. Väestönlikkeistä syntyvä haaste on suuri alueille ja kunnille, jotka vastaanottavat näitä ihmisiä. Ilmastonmuutoksen edetessä vastaavien tapahtumien todennäköisyys oletettavasti kasvaa.

Toinen suuri haaste kuntien ilmastotyössä ylipäätään on resurssien puute. Keski-Pohjanmaalla kunnat ovat pieniä ja sekä osaaminen että rahoitus ovat puutteellisia kattavan ilmastotyön toteuttamiseksi. Keski-Pohjanmaan liitto pitääkin erittäin tärkeänä, että kuntia pystytään tukemaan myös taloudellisin resurssein alueellisen ilmastotyön tekemisessä. Ilman resursointia alueellinen sopeutumistyö jää tekemättä. Aluekehitysrahoitus kuten EAKR paikkaa osittain rahoituksen puutetta alueilla, mutta lisäresursseille on tarvetta.

12. Näkemyksenne temasta 'Tietopohjan vahvistaminen ja tiedon jalkauttaminen' ja siihen sisältyvistä tavoitteista ja toimenpiteistä oman toimialanne tai toimintanne näkökulmasta?

Esitetty tavoite ja toimenpiteet ovat kannatettavia ja tukevat myös alueilla tehtävää sopeutumistyötä.

13. Näkemyksenne temasta 'Viestintä ja vuorovaikutus' ja siihen sisältyvistä tavoitteista ja toimenpiteistä oman toimialanne tai toimintanne näkökulmasta?

Esitetty tavoite ja toimenpiteet ovat kannatettavia.

14. Näkemyksenne temasta 'Kansainvälinen yhteistyö' ja siihen sisältyvistä tavoitteista ja toimenpiteistä oman toimialanne tai toimintanne näkökulmasta?

Esitetyt tavoitteet ja toimenpiteet ovat kannatettavia. Keski-Pohjanmaan liitto pitää hyvänä, että ilmastonmuutos on yksi Suomen kehitysyhteistyön prioriteeteista, sillä se auttaa vähentämään globaaleja heijastevaikutuksia Suomeen, mutta tarjoaa myös mahdollisuuksia suomalaiselle elinkeinoelämälle. Rajat ylittävän yhteistyön kannalta olisi tärkeää luoda myös kanavia, joissa kunnat ja alueet voivat esimerkiksi Itämeren tai Pohjoismaiden alueella kehittää ja suunnitella yhteisiä sopeutumis- ja varautumistoimia ilmastoriskeihin.

15. Näkemyksenne temasta 'Sopeutumisen seuranta ja arviointi' ja siihen sisältyvistä tavoitteista ja toimenpiteistä oman toimialanne tai toimintanne näkökulmasta?

Esitetty tavoite ja toimenpiteet ovat kannatettavia. Keski-Pohjanmaan liitto katsoo, että myös kunnille ja alueille olisi hyvä olla valmis malli sopeutumistyön seurantaan, jolloin alueilla tapahtuva sopeutumistyö on vertailukelpoista ja helposti seurattavaa.

16. Näkemyksenne luvun 2.5.13 lisäselvitystä vaativista toimenpiteistä oman toimialanne tai toimintanne näkökulmasta?

Keski-Pohjanmaan liitto pitää tärkeänä, että osaamistarpeiden ja julkisten hankintojen kehittämistä tarkastellaan vielä erikseen ilmastonmuutokseen sopeutumisen näkökulmasta. Osaamistarpeiden kehittämisessä tulee erityisesti huomioida luonnonvara-aloilla tarvittava osaaminen ilmastonmuutokseen sopeutumisessa, sillä ilmastonmuutos vaikuttaa erityisesti näihin aloihin.

17. Miten arvioisitte suunnitelman toimenpiteiden vastuuttamista? Mahdolliset toimenpidekohtaiset ehdotuksenne toteuttajien lisäämiseksi tai poistamiseksi?

Keski-Pohjanmaan liitolla ei ole lisättävää tähän kohtaan.

18. Millaisena näette oman organisaationne tai edustamanne tahon roolin sopeutumissuunnitelman tavoitteiden ja toimenpiteiden toteuttamisessa?

Keski-Pohjanmaan liitto katsoo, että maakuntien liitoilla on tärkeä rooli alueellisten sopeutumistoimien suunnittelussa. Uuden ilmastolain myötä kunnille suunniteltu velvoite laatia kunnan ilmastosuunnitelma keskittyy ilmastonmuutoksen hillintään. Keski-Pohjanmaan liitto katsoo, ettei sopeutumista tulisi pakottaa kunnille, sillä sopeutumistyön kokonaisuus on vielä monimutkaisempi ja monitahoisempi kuin hillinnän. Jotta alueellinen suunnittelu kyetään kuitenkin tekemään ja ilmastonmuutosta hillitsemään, maakuntaliitot voisivat vastata alueillaan toteutettavista sopeutumissuunnitelmista, jotka voitaisiin myös integroida esimerkiksi maakunnan ilmastostrategiaan tai vastaavaan asiakirjaan. Tärkeää alueellisen sopeutumistyön kannalta on myös se, että kaikki asianomaiset tahot ovat mukana sopeutumistyössä. Tämän sopeutusverkoston koordinoituvastuu sopisi myös hyvin maakuntaliitolle tai vaihtoehtoisesti alueelliselle ELY-keskukselle. Joillain alueilla sopeutumistyö voisi olla myös ylimaakunnallista.

19. Tarkemmat huomiot vaikutustenarvioinnista (Luku 2.6)

Keski-Pohjanmaan liitto katsoo, että suunnitelman vaikutustenarviointi voisi olla kattavampi ja yksityiskohtaisempi. Ilmastonmuutoksen vaikutusten ymmärtämiseksi olisi tärkeää, että vaikutuksia Suomen bruttokansantuotteeseen voitaisiin arvioida eri lämpenemisskenaarioilla. Samoin eri sopeutumistoimille olisi hyvä laskea hintaa, jotta kokonaiskuva Suomen ilmastotaloudesta olisi selkeämpi. Keski-Pohjanmaan liitto ymmärtää, että taloudellisten vaikutusten laskeminen on haasteellista, mutta jonkinlaista arviota olisi hyvä pystyä esittämään sekä kansallisella että alueellisella tasolla. Toimenpiteiden perustelevuus esimerkiksi alkutuotannossa toimiville tai metsätalouden harjoittajille olisi myös helpompaa, jos ilmastonmuutoksen taloudelliset riskit näille toimialoille olisi mahdollista todentaa.

Kuntien taloudellinen tilanne on heikko ja sopeutumisen kustannuksia kuntataloudelle tulisi myös pystyä tarkastelemaan sekä ilmastonmuutoksen että tarvittavien toimenpiteiden aiheuttamien kustannusten näkökulmasta.

20. Muut huomiot suunnitelmaluonnoksesta.

Keski-Pohjanmaan liitolla ei ole muita huomioita esitetystä suunnitelmasta.

Kaiponen Jyrki
Keski-Pohjanmaan liitto

Puurula Juuso
Keski-Pohjanmaan liitto